

Віталій СКОЦИК: «Для того, щоб ціна на сільгосп- продукцію формувалась прозоро, має працювати біржа»

ЛІДЕР АГРАРНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ, ГОЛОВА НАГЛЯДОВОЇ РАДИ ГРУПИ КОМПАНІЙ АМАКО ВІТАЛІЙ СКОЦИК У ЕКСКЛЮЗИВНОМУ ІНТЕРВ'Ю ЖУРНАЛУ «МОНІТОРИНГ БІРЖОВОГО РИНКУ» РОЗПОВІВ ПРО ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ, РЕОРГАНІЗАЦІЮ ПАРТІЇ ТА ПЛАНИ ЩОДО ЇЇ РОЛІ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРОСЕКТОРУ, ПРО ВЛАСНЕ БАЧЕННЯ ЗМІН У ЗАКОНОДАВСТВІ, ЩО ПРИВЕДУТЬ ДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.

Війна на Сході України негативно вплинула на розвиток економіки в країні. Незважаючи на складну ситуацію, аграрний сектор устояв і намагається розвиватись. Чи стане він тим локомотивом, що потягне за собою інші сектори економіки? Ваше бачення розвитку аграрного сектору в Україні. Як держава повинна стимулювати цей сектор та

яку роль має займати в його розвитку?

По-перше, ми вже стали локомотивом — і на жаль, і на щастя. На жаль, тому що погано мати економіку, яка залежить тільки від однієї галузі. На щастя — в нашій країні унікальні природно-кліматичні ресурси і геополітичне положення, що сприяють розвитку аграрного

сектору. Цього результату досягнуто завдяки реальному перетворенню сільського господарства на аграрний бізнес, де працюють суперсучасні технології, які на сьогодні значно вищі ніж, наприклад, у металургії чи вугільній галузі. Іноземні інвестиції у розвиток аграрного сектору дали можливість за рахунок великих холдингів переформатувати сільське господарство та вивести галузь на номер один в економіці України — 20–23% ВВП, 13,6 млрд валютних надходжень минулого року (у металургії було 17,2 млрд). Ми — реальна основа держави, локомотив, який тільки став на свої рейки. Проте для того, щоб рухатись уперед, треба зробити певні кроки.

Що має зробити в цьому напрямі держава? Чи краще, щоб не заважала?

У нас, на відміну від інших країн дальнього та ближнього зарубіжжя, своя специфіка побудови економіки і структури валового внутрішнього продукту. У Західній Європі ВВП аграрного виробництва в середньому складає від 1,5 до 3 відсотків і його роль полягає в забезпеченні продуктами харчування і забезпеченні продовольчої безпеки. Всі інші галузі промисловості можуть працювати на те, щоб підтримати

аграрне виробництво з метою, щоб не було надмірної інфляції, збільшення вартості продуктів харчування, щоб їх було достатньо і потрібної якості.

У нас зворотна ситуація, за якої частка аграрного виробництва разом з переробкою у ВВП країни сягає 23%. Не промисловість підтримує аграрне виробництво, а навпаки — аграрне виробництво тягне за собою інші галузі економіки. Водночас Україна залишається сировинною державою на даному етапі. Починаючи з 2002 року, коли в країні аграрне виробництво переформувалось із державного і колективного господарства у приватний бізнес, за 12 років ми фактично стали одним із найбільших світових гравців щодо експорту зернової продукції. З одного боку, це величезний плюс, але з іншого — це поле для серйозної роботи. Практично все, що наразі постачає Україна, отримує додану вартість в інших країнах — там створюються робочі місця, створюється кінцевий продукт... Країни, які купують у нас сировину, заробляють значно більше ніж ми на сьогодні. Якщо олія на світовому ринку цього року коштує 800–840 дол., то з них український аграрний виробник отримує 45–50%, а 50–55% отримують інші. І навіть 50% — це ще непогано, тому що в більшості випадків така пропорція складає 25–30%, тобто 70–75% доданої вартості отримує держава-переробник.

На початку розвитку аграрного бізнесу в Україні ми завозили світові технології, знайомили вітчизняних виробників з фермерами Західної Європи, Австралії, Північної Америки для перейняття світового досвіду, наші фермери дивувались високоякісним урожajem. Нині — навпаки, дуже часто приїждять до нас і дивуються українським показникам. Вирощувати ми навчилися, а тепер наступний етап — треба

зробити, щоб додана вартість залишалась у країні, створити робочі місця, додаткові сплачені податки, таким чином рухаючи економіку вперед. У такому плані держава повинна відігравати роль не фінансово-підтримуючу, а стимулюючо-законодавчу. Ми пишаємося, що виробляємо понад 50% соняшникової олії у світі, але вона ще не є придатною до споживання, кінцеву доробку, упаковку і все інше вона отримує в інших державах. Водночас є обмежувальний фактор, щоб фермер не міг вільно торгувати насінням соняшнику, діє експортне мито, що є в розрізі з вимогами СОТ, членом якої ми є. Якби такого регулюючого моменту не було, то аграрний виробник насіння соняшнику мав би можливість реалізовувати свій соняшник як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку. Минулого року експорт кукурудзи склав понад 30 млн т, одні імпортери переробили її на харчові продукти, інші — на комбікорми, а в більшості випадків — на біопаливо. Ми не лише даємо додану вартість іншим країнам, так ще й підвищуємо їх енергетичну незалежність. І водночас український аграрний виробник міркує, де взяти той дизель і скільки він на сьогодні коштує. А сусід-поляк використовує 15% біопалива в аграрному виробництві. Фактично вся техніка, що нині постачається в Україну, розрахована працювати на біопаливі. Для того, щоб запрацювала біопаливна галузь, потрібні чіткі зміни у законодавстві, які стимулювали б переробку і наклали зобов'язання на заправні станції, нафтові компанії з кожним роком додавати до дизеля або бензину біопальне. У цьому напрямі наша країна гальмує років на сім у зв'язку з тим, що нафтове і вугільне лобі завжди було сильніше в парламенті, нікому було вибудовувати політику держави у плані підтримання аграрного

виробництва, переробки і створення доданої вартості у країні. Повірте мені, нині аграрії вже не потребують дотацій, а потребують чіткого законодавства і дешевих грошей. Національний банк України з початку року надрукував 247 мрд грн, і вони пішли на рекапіталізацію банків. Банки, отримавши гроші, купили долари.

Ви вважаєте, що стимулюється не реальний сектор економіки, а банківська система, яка була неефективною, і це не допомогло стабілізувати економічну ситуацію в Україні?

Вона і є неефективною, тому що більшість наших банків — це не типові фінансові інституції. Вони створюють портфель, приходять до Національного банку і просять, для того щоб не лопнув цей портфель, кредити. А якби ці гроші пішли у реальний сектор економіки, ситуація у країні змінилася б.

Ми торкнулися законодавства. У суспільстві бурхливо обговорюється реформа ПДВ. Якою, на Ваш погляд, вона має бути? Можливо, і вся система оподаткування потребує перезавантаження?

Управлінням фінансовими ресурсами держави, економікою держави мають керувати не політики, а професійні економісти-менеджери, які будуть зосереджені на тому, щоб економіка держави працювала, підготують реальний бюджет, виходячи з факторів, які впливають на економіку країни. Далі мистецтво фіскалів — вибудувати так грошові потоки держави на основі податкової системи, щоб усе, що закладено в бюджет, стабільно працювало. Щодо податкової системи держава повинна думати, щоб бізнес розвивався на такому рівні, де він може платити податки, які забезпечують грошові потоки держави. У такому разі є паритет між інтересами бізнесу, який

розвивається в країні, та інтересами держави. У світовій економіці державні бюджети різних країн побудовані по-різному. У когось є ПДВ, як у нас, у когось нема, як у США, у когось є податок з обороту, у когось — з продажів. Сутність не у тому, чи є ПДВ, чи нема. Сутність у тому, щоб був паритет між тим, що робить бізнес і які він сплачує ефективні податки для того, щоб економіка держави і бюджет працювали належним чином. Давайце згадаємо, звідки взялись для аграріїв фіксований сільськогосподарський податок та спеціальний режим ПДВ. Десять років тому, коли ще було аграрне лобі у парламенті, зародилась ідея стимулювання розвитку аграрного бізнесу. Прямих дотацій держава не могла надати, економіка слабка, треба було знайти шлях, по якому аграрне виробництво сплачувало б певні податки, не руйнуючи державний бюджет, і водночас отримало можливість рухатись уперед. На базі трьох районів, у яких започаткували цю систему оподаткування, протягом року

було реалізовано пілот і за його результатами прийняли рішення, що система придатна для всієї країни. Це було десять років тому. За цей час усе змінилось, виростили великі латифундистські компанії. І оцінювати з точки зору ПДВ фермера з 50 га і латифундію з 650 тис. га не можна. Прийшов час переглянути систему оподаткування, головне — знайти паритет для збереження балансу. Наприклад, американський фермер знаходиться на загальній системі оподаткування, але водночас у нього з податку на прибуток знімається повна вартість техніки, яку він купив протягом цього року (раніше було 100%, зараз — 50 %). У нас — інша ситуація. Аграрний виробник, який працює в певному регіоні, для того, щоб мати лояльне ставлення пайовиків, які є власниками землі, має не тільки сплачувати вчасно орендну плату, а також утримувати футбольну команду, ремонтувати дороги, дитсадки і ще багато чого робити для свого регіону. Можемо відмовитись від

фіксованого сільськогосподарського податку, але треба знайти шлях, як з податку на прибуток мають інвестуватись кошти на розвиток інфраструктури села. Вони можуть бути у формі фіксованого відсотку зобов'язань: із 100% прибутку — 50% підприємець зобов'язаний вкласти в інфраструктуру розвитку того регіону, в якому він працює, 50% — вкладатиме держава за рахунок інших податків, які сплачуються, в тому числі податки на доходи фізичних осіб. Так, податкова система не відповідає сьогоdnішньому стану економіки і розвитку економіки в цілому, але я не бачу альтернативи, навіть у тому, що запропонував зробити Кабмін. Ми ледве вийшли на прийнятну пропорцію оплати офіційної заробітної плати і того, що платиться «під столом», це був прогресивний крок — платити 17% чи від 3 тис. грн, чи від 30. Роботодавці почали платити нормальні заробітні плати, можливо, ще не всі, але пропорція змінилась. Зараз, якщо змінити цю систему, кожен підприємець почне переходити на СПД і сплачувати 5% від доходів. Хто від цього виграє? Держава? Ні. Підприємець? Теж ні. Треба знайти шлях, щоб гроші розумно працювали і, найголовніше, — прозора. На жаль, поки що цього немає.

Диференційоване оподаткування для крупних і дрібних компаній може привести до того, що крупні почнуть перетворюватись на дрібні?

Дуже можливо. Але це вже стратегічне питання. Якщо ми говоримо про аграрний бізнес, то треба вирішити, наскільки корисні для економіки держави латифундії самі по собі. У світовій структурі аграрного виробництва, наприклад у Західній Європі, найбільші підприємства по 14–16 тис. га землі, у США найбільше господарство — 30 тис. га землі, в Україні 10 латифундій мають більш як 200 тис. га землі,

водночас у Бразилії є латифундії по мільйону гектарів землі. Досвід Аргентини і Бразилії говорить, що латифундії такого розміру корисні на певному етапі, коли треба швидко індустріалізувати державу, але вони несуть у собі багато негативних наслідків: це втрата робочих місць у регіонах, занепад соціальної сфери у регіонах і, якщо відкрити ринок землі, це швидка концентрація землі у руках дуже обмеженого контингенту. Тому я думаю, що система оподаткування повинна стимулювати перехід від великого типу латифундій до більшої кількості підприємств з меншою кількістю землі. Але до цієї теми підходити треба зважено, щоб не нашкодити.

Щодо ціноутворення. Експерти вважають, що ціноутворення сільгосппродукції в Україні відбувається непрозоро. Ви теж говорили, що якщо порівнювати ціну на олію, то наші аграрії ніколи не бачили 840 дол. за насіння соняшнику чи за олію. Вони не можуть впливати на ціни, маючи обмежений попит, не можуть керувати своєю пропозицією. Як з цього виходити?

Я сказав би, що існують фактори, які впливають на нездорове ціноутворення. Два основних із них — це постійна проблема робочого капіталу, починаючи з 2000 року, що змушує аграрія продавати свій урожай тоді, коли не вигідно, і по тій ціні, яка йому не вигідна, другий момент — це яскравий перекош між експортом та імпортом. Наприклад, у Радянському Союзі у 90-ті ми були на піку аграрного виробництва. Тоді структура споживання продукції аграрного виробництва складала: 75% — внутрішнє споживання і 25% — експорт. Це була здорова структура для економіки, така зараз у США і країнах ЄС. Внутрішнє споживання — це харчова промисловість, тваринництво,

насінневий фонд, там, де створюється додана вартість і робочі місця. На сьогодні ми маємо 65–67% експорту від того, що виробляється в Україні. Світові лідери — США, Китай, Західна Європа — свідомо віддають сировинний ринок для компаній-постачальників із значно гіршою економікою. Водночас вони збільшують переробку в себе і відіграють більшу роль в експорті біоетанолу, біодизеля, цукру. Нам треба зробити зміни у законодавстві, щоб мати переробку у своїй країні, змінити структуру споживання продукції, яка виробляється, щоб вона була принаймні 70/30. Наприклад, якщо в господарстві буде побудовано біоетаноловий завод, дотований державою (в класичній економіці він має дотуватись, тому що не є прибутковим), з графіком виробництва на 10 років — якість, кількість, ціна, аграрій матиме чітке розуміння, за якою ціною реалізувати свою продукцію, незалежно від ціни на ринку на класичні види палива. Фермер зможе приїхати на завод і домовитись, за якою ціною він постачатиме кукурудзу, зафіксувати свою ціну і, відповідно до неї, вибудувати свій технологічний процес. На сьогодні навіть потужний фермер не може зафіксувати свої ціни, бо коли він сіє восени ріпак, форварду на ріпак ще немає, може зафіксувати лише в квітні–травні. А восени він уже вкладає кошти в його вирощування. Тобто потрібні дві складові: достатній робочий капітал і зміна структури ринку споживання. І тоді можна буде говорити про ринкові шляхи для регулювання ціни, а щоб вона була прозорою, повинна працювати біржа. Якщо на біржових торгах аграрій матиме можливість завчасно продати продукцію за сприятливою ціною — автоматично вибудовується весь технологічний процес для того, щоб заробити кошти.

Технічне оснащення для аграріїв теж важлива тема. На жаль, українські виробники сільськогосподарської техніки як за якісними, так і за кількісними характеристиками не задовольняють попит на внутрішньому ринку. Як можна в найкоротші терміни дати можливість нашим аграріям отримати дешеву та якісну техніку?

Для аграрія абсолютно байдуже, де вироблено техніку: в Україні, Китаї, Західній Європі чи Північній Америці. Він повинен бути здатний купити цю техніку, вона повинна якісно обслуговуватись і давати економічний ефект. А для цього аграрію потрібні довгі гроші за максимально низькі відсотки, тобто йому потрібне фінансування. Багато років незалежності вважалось, що виробництвом сільськогосподарської техніки має займатись держава — це було величезною помилкою. Гроші, які держава надавала заводам, зникали, державного виробництва сільськогосподарського машинобудування не вийшло. Останнім часом з'явилося декілька приватних заводів, розпочалося виробництво техніки на території України, є певні зразки, які варті уваги на сьогодні. Проте для успішного конкурування із закордонними аналогами необхідне постійне удосконалення якості. Відповідно, для покращення якості треба і більше видатків на удосконалення виробництва, але можливості вкладати більше коштів наразі немає. Вихід із ситуації простий — у світі виробництвом комбайнів займається 5 країн. Існують, наприклад, Massey Ferguson, Case, New Holland, John Deere, які виробляють, зокрема, висококласні зернозбиральні комбайни. Скласти таким компаніям конкуренцію досить важко, але можливо. Прикладом є Китай, який завдяки своїй економіці може собі це дозволити.

Україна ні на приватному рівні, ні на державному на такий крок не здатна. Отже, потрібно створити умови, щоб Agco, CNH, John Deere, Sampo, Claas були зацікавлені збирати свою техніку на початковому етапі в Україні, а потім привели за собою постачальників компонентів та складових цієї техніки. Далі потрібно створити умови для купівельної спроможності аграріїв з метою реалізації цієї техніки. Де взяти кошти? У кожній країні з розвинутою економікою є експортні агентства. Ці агентства дають гроші кінцевим покупцям на довгий період для купівлі техніки чи компонентів, які виробляються на території їх країни. Готову техніку можуть надавати під забезпечення кредитних агентств чи приватних компаній. Проте, якщо держава забажає увійти в ці відносини, створюється державна лізингова компанія, в Україні — це Укргролізинг. Лізингова компанія закуповує необхідну техніку чи компоненти, але за гроші

експортного агентства країни, що виробляє цю техніку. Потім з цих компонентів в Україні збирається техніка і продається за гроші знову ж цих експортних агентств, які заходять з інвестиціями. Так техніка робиться доступною. У виробника, який знаходиться, наприклад, у США і виробляє 20 000 комбайнів на рік, з них продає до України 10% — 2 000, виникає бажання відкрити виробництво в самій Україні, де робоча сила значно дешевша. На сьогодні ми не маємо таких заводів. Вирішити ці питання можна, однак законодавчих змін не достатньо, потрібно створювати цілу стратегію розвитку аграрного сектору на 30–35 років уперед, бо за один-два роки кардинальних змін не досягти. Треба оцінити фактичне становище наших конкурентів — Бразилії, Аргентини, Західної Європи, Північної Америки, Китаю — та вибудувати законодавство під свої пріоритети. Законодавчий орган — аграрний комітет і Міністерство

сільського господарства — повинні належати одній партії, яка має чітку програму, що збігається з прагненнями аграріїв, тоді можна досягти позитивного результату змін. Отож у парламенті має бути серйозне аграрне лобі, приміром 60–65 депутатів для входження у парламентську більшість. У подальшому це надасть право на квотне утворення Кабінету Міністрів з претендуванням на місце Міністра аграрної політики та продовольства України, тісна співпраця з аграрним комітетом. Такий комітет готує законодавчі акти, аграрне лобі їх проводить у парламенті, а підконтрольне цьому лобі та комітету Міністерство виконує їх.

Щодо Вашої політичної діяльності. Всього за місяць (до початку парламентських виборів) Ви очолили Аграрну партію України. Як оцінюєте шанси на подолання 5% бар'єру та проходження до ВР України?

Партія, через неготовність до парламентських виборів, не бере участі в них. Вона потребує серйозної реорганізації, оновлення керівного складу, розробки нової програми, зокрема стратегії на 25–35 років уперед. Завдання, яке ставить перед собою партія, — створення умов для сталого розвитку аграрної галузі, а це фактично повна зміна економіки України. Цей процес непростий, аграріїв багато і у кожного своє бачення. Є бажання об'єднати всі сили, які підтримують створення чистої, прозорої, демократичної партії, побудованої знизу вгору. Можливість увійти до парламенту необхідною кількістю парламентаріїв дасть можливість втілювати у життя все те, про що я говорив. І головне, не тільки конкурувати, а й максимально швидко розвивати машино-, ракето-, літакобудування. Для того, щоб вкладати гроші в ці галузі, спершу їх треба заробити,

а заробити ми можемо лише в аграрній галузі. Світова спільнота хоче нас бачити демократичними, але не хоче бачити великими конкурентами. На жаль. Ми маємо зайняти гідне місце в цьому непростому та жорстокому світі. Останнім часом я часто наводжу для прикладу Польщу. Зараз там використовують 21 млн т біомаси для вироблення теплової біоенергії, виключно із залишків на полях після збору врожаю. У нас же поля горять як і горіли. Поляки за 5 останніх років побудували 7 теплових станцій, які використовують 80% біомаси і 20% пудри вугільної. З 21 млн т — 12,5 вони виробляють у себе, 9 млн т везуть з Аргентини і Бразилії, 500 тис. т — з України, тому що українці не переробляють біомасу, яка горить у них під ногами.

Чи можна за найкоротший час досягти в сільській місцевості рівня, відповідного до європейських стандартів, щоб молоді люди повертались після навчання у рідні місця, а не губились на «полях» менеджерів і консультантів у великих містах?

Можна. Нині на селі проживає 30% населення країни і для них необхідно створити відповідні умови. Ми з вами вже сьогодні говорили про зміни у законодавстві, створення робочих місць. Наприклад, завод з вироблення біоетанолу не будуватимуть у Києві, Донецьку, Черкасах. Його місце там, де є плече до господарств, які виробляють кукурудзу. І цьому заводу треба не тільки робітники, йому потрібні комп'ютерники, фінансисти, бухгалтери, управлінці — ось вам і вирішення проблеми. Ще один цікавий приклад. Бразилія у 80-х роках була енергетичнозалежною, з великою кількістю кредитів МФВ, гіперінфляцією. Прийняли рішення про максимальну індустріалізацію аграрного і промислового сектору. Після відкриття ринку землі та

запрошення інвесторів з-за кордону з'явилися латифундії. З економічної точки зору, це дало змогу Бразилії вже у 2000-х роках виплатити всі свої зобов'язання та стати першими експортерами біоетанолу в світі, зайняти лідируючі позиції з виробництва сої, цукру та цукрової тростини, какао-бобів. Економіка держави запрацювала, але 47% землі сільськогосподарського призначення стали належати 1% населення Бразилії, а рівень урбанізації зріс до 92%. У нас живе 30% у сільській місцевості, і це вже проблема. Беручи до уваги умови своєї країни, було створено два міністерства: Міністерство сільського господарства та Міністерство сільського господарства та розвитку. Відмінність у тому, що, з одного боку, треба зберегти ті латифундії, започатковані попередніми реформами, а з іншого — стимулювати створення нових дрібних аграрних підприємств, які збільшили б своє виробництво. Міністерство сільського господарства з латифундіями забезпечують приріст вирощування та продажу на експорт продукції, а Міністерство розвитку за рахунок державних фондів (аграрного резервного фонду тощо) почало замовляти у дрібних фермерів, гарантуючи їм ціни на продукцію, яка у них виробляється. І таким чином відбулося стимулювання повернення фермерів з міст у регіони. У нас на сьогодні це велика проблема: фермери кажуть, що вони бідні і нічого не можуть зробити, так само великі латифундії теж кажуть, що бідні й недофінансовані. Держава може стимулювати дрібного фермера, проводячи закупівлі. Саме для цього повинен існувати Аграрний фонд, який виконуватиме функцію стабілізатора ринку. Ціна може впасти під впливом певних спекуляцій, а держава виходить при цьому гравцем, який встановлює ринковий коридор.

Вашу програму-мінімум ми зрозуміли: прийти до парламенту, створити більшість, зайняти ключові позиції у комітетах, профільному міністерстві.

А яка тоді програма-максимум?

Якщо йти і працювати на результат, треба ставити перед собою максимальні завдання. Програма-максимум: на середньому етапі мінімум — це віце-спікер і додатково до аграрного комітету — фінансовий, освіти та науки, паливно-енергетичний. Хибна думка, що аграрії самі по собі. У освітянській аграрній стратегії американців найпершим є максимально навчити всіх інших, хто не задіяний в аграрному виробництві.

Після проміжного етапу віце-спікерства, наступний — це спікер парламенту та Президент України. У моєму розумінні, спікер парламенту є важливішим за Президента, тому що він фактично керує законодавчим органом. Головне, не куди ти йдеш, а яка твоя головна мета. Я не політик, я — бізнесмен. Ніхто з успішних бізнесменів не бажає бути політиком. Ситуація сьогодні змушує мене створювати умови для формування аграрного лобі. На жаль, іноді так виходить, що лише бізнес бачить, у якому напрямі має розвиватись аграрний сектор, та має інструментарій розвитку. Саме тому я прийняв для себе складне рішення про активізацію політичної діяльності. Зараз я виконую роль професійного менеджера, після чого продовжу займатись виробничими питаннями. Хочу втілити в життя ще одну мрію — заснувати приватний аграрний університет. Такого типу університету в Україні не існує, що є нонсенс для аграрної держави.

Дякуємо за інтерв'ю та бажаємо Вам успіхів у всіх починаннях.

Л. Колесова ©